

TEMAT

Jak podsumowywać lekcję

Monitorowanie postępów, auto-refleksja na temat własnego uczenia się. Przykłady pytań pobudzających zaciekawienie i nakłaniających do refleksji – na podsumowanie lub rozpoczęcie nowej lekcji

Bez refleksji i podsumowania nie zachodzi proces uczenia się. Jeśli chcesz być osobą, która wspiera u swoich uczniów proces uczenia się, podsumowania lekcji, a także monitorowanie postępów w czasie jej trwania są kluczowe!

Aby monitorowanie i podsumowanie lekcji było efektywne, kieruj się następującymi zasadami:

- ➔ ➔ **monitorowanie i podsumowanie odnoszą się do celów**, a ściślej – do **kryteriów sukcesu**, które są drogą do osiągnięcia celu jako dowody na jego osiągnięcie.
- ➔ ➔ **kryteria sukcesu** powinny być **widoczne (dostępne)** dla uczniów, aby móc do nich wracać w trakcie lekcji.
- ➔ ➔ **monitorowanie**, czyli obserwacja i kontrola procesu realizacji celów oraz kryteriów sukcesu, dokonywana jest **w ciągu całej lekcji**, a **podsumowanie ją kończy**.
- ➔ ➔ **wnioski uzyskane z monitorowania i podsumowania** lekcji powinny zostać **wykorzystane w planowaniu kolejnych zajęć**.

W monitorowaniu i podsumowaniu pracy na lekcji można wykorzystać te same sposoby. Można je podzielić na techniki deklaratywne, techniki podsumowujące wiedzę merytoryczną i takie, które uruchamiają refleksję uczących się.

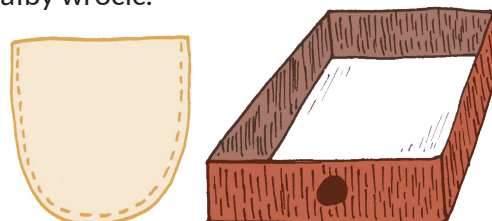
I. TECHNIKI DEKLARATYWNE

Głosowanie

Odczytujemy kolejne punkty kryteriów sukcesu, przy każdym punkcie uczniowie poprzez podniesienie ręki sygnalizują, czy osiągnęli dane kryterium. Zapisujemy wyniki głosowania i decydujemy, do których punktów musimy wrócić. Osiągnięte punkty można symbolicznie zetrzeć, skreślić, oznaczyć.

Kieszon i szuflada

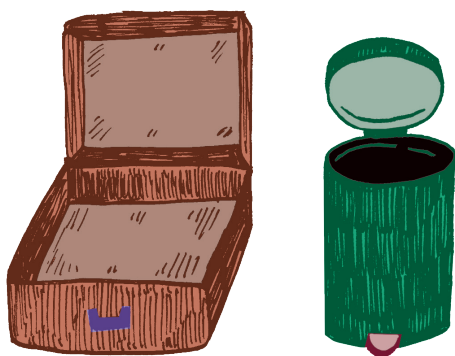
Rysujemy na tablicy/plakacie itp. kieszon i szufladę. Każdy uczeń przygotowuje dwie karteczki. Do kieszeni uczeń wpisuje to, co zrozumiał, czego się nauczył, a do szuflady to, nad czym jeszcze musi popracować, do czego chciałby wrócić.

Bardzo podobnym sposobem jest technika:

Kosz i walizka

Nauczyciel przygotowuje rysunek walizki i kosza na dużym arkuszu papieru lub tablicy. Można także użyć prawdziwej walizki i kosza jako rekwizytów.

Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że będą wybierać informacje i umiejętności, które uważają za najważniejsze i chcą spakować do walizki, oraz te, które uważają za mniej istotne i chcą wyrzucić do kosza.

Uczniowie otrzymują karteczki samoprzylepne lub kawałki papieru, na których zapisują swoje myśli.

Na karteczkach oznaczonych jako „walizka” uczniowie zapisują rzeczy, które uznają za wartościowe, ciekawe lub ważne.

Na karteczkach oznaczonych jako „kosz” zapisują rzeczy, które uznają za mniej wartościowe, nieprzydatne lub zbędne.

Uczniowie przyklejają swoje karteczki na odpowiednich miejscach na rysunku lub umieszczają je w prawdziwej walizce i koszu.

Nauczyciel prowadzi dyskusję na temat wyników. Omawia z uczniami, dlaczego wybrali konkretne elementy do walizki lub kosza, co było dla nich najważniejsze i co sprawiało trudności.

Może również zadać pytania pomocnicze, aby lepiej zrozumieć perspektywy uczniów.

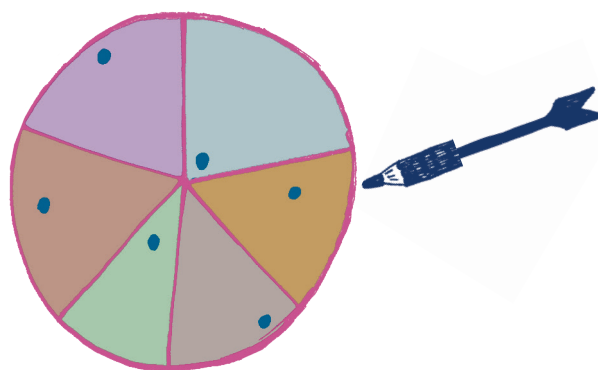
Lista kontrolna (check-lista)

Jest to spis rzeczy do zrobienia, sprawdzenia lub oceny, który pomaga upewnić się, że wszystkie istotne punkty są uwzględnione i niczego nie pominięto. W przypadku lekcji lista kontrolna to lista kryteriów sukcesu do lekcji.

Odpowiednimi symbolami, kolorami lub innymi sposobami (np. przez odhaczenie) uczennice i uczniowie zaznaczają kryteria sukcesu, które w ich poczuciu zostały zrealizowane, zrealizowane częściowo lub niezrealizowane. Technika jest przydatna do monitorowania postępów uczennic i uczniów (odznaczanie kolejnych zrealizowanych kryteriów).

Tarcza strzelnicza

Celem tej metody jest bardzo szybkie uzyskanie informacji zwrotnej. Nauczyciel rysuje tarczę. Koło dzielimy na części jak tort – do każdej z nich wpisujemy jeden cel lub kryterium sukcesu do celu. Środek tarczy oznacza osiągnięcie celu/kryterium sukcesu; im większa odległość od środka tarczy, tym dalej jest uczeń od osiągnięcia celu/kryterium. Każdy uczeń ocenia stopień, w jakim osiągnął cel/kryterium, kropką lub inicjałami na tarczy.

Termometr

Prostą metodą określenia stopnia realizacji celów i kryteriów sukcesu może być termometr. Nauczyciel rysuje go do każdego celu, uczniowie określają swoją temperaturę pokazującą ocenę stopnia osiągnięcia tego celu. Można poprosić każdego ucznia o zaznaczenie swoich inicjałów na skali.

Propozycje skali:

- ➔ ➔ Wysoka temperatura – osiągnąłem/osiągnęłam cel
- ➔ ➔ Średnia temperatura – mam pytania, nie wszystko rozumiem
- ➔ ➔ Niska temperatura – nie osiągnąłem/osiągnęłam celu

Światła drogowe

Za pomocą kolorowych kartek uczniowie oceniają osiągnięcie każdego celu lub kryterium sukcesu:

KOLOR ZIELONY – umiem, potrafię, wiem, rozumiem

KOLOR ŻÓŁTY – mam wątpliwości, czegoś mi brakuje, mam pytania, nie jestem pewna/pewien, czy dobrze rozumiem

KOLOR CZERWONY – nie wiem, nie potrafię, nie umiem, nie rozumiem

Dzięki tej metodzie nauczyciel otrzymuje natychmiastową informację, do którego celu lub kryterium powinien powrócić na kolejnej lekcji. Zastosowana w trakcie lekcji daje nam informację na temat konkretnego zagadnienia, części lekcji. Możemy ją wykorzystać do zindywidualizowania pracy na lekcji, np. łączymy w pary, grupy itp. „zielonych” i „żółtych” – „zieloni” wyjaśniają wątpliwości, tłumaczą trudne zagadnienia „żółtym”. Grupie „czerwonych” pomaga nauczyciel.

Można też wykorzystać kolory do wskazywania zaawansowania pracy indywidualnej lub grupowej:

KOLOR ZIELONY – skończyłem/skończyliśmy

KOLOR ŻÓŁTY – pracuję/pracujemy, proszę/prosimy nie przeszkadzać

KOLOR CZERWONY – potrzebuję/potrzebujemy pomocy

Taki sposób pozwala na ustawiczny i cichy dialog z nauczycielem.

Kolorowe kartki mogą zostać zastąpione plastikowymi kubkami w trzech kolorach. Kubki nakładane są jeden na drugi, na górze jest ten, który jest odpowiedzią uczennicy/ucznia.

Tę samą funkcję spełnią kolorowe pisaki/kredki lub odpowiednio wzniesione kciuki (do góry, poziomo, na dół lub w inny, umówiony sposób)

II. TECHNIKI PODSUMOWUJĄCE WIEDZĘ MERYTORYCZNĄ

Biała tablica

Na tablicy suchościeralnej każdy uczeń wpisuje mazakiem whiteboard odpowiedź na pytanie nauczyciela. Na znak nauczyciela wszyscy uczniowie pokazują swoje odpowiedzi. Pozwala to na szybkie otrzymanie informacji od każdego ucznia. Technika jest użyteczna podczas udzielania raczej krótkich informacji przez uczniów.

Karty A, B, C, D

Wykorzystanie kart służy do szybkiego testu jednokrotnego wyboru. Nauczyciel czyta kolejne pytania (prezentuje w postaci multimedialnej lub w dowolnie wybrany sposób). Po każdym pytaniu uczniowie pokazują właściwą ich zdaniem kartę z odpowiedzią. Technika pozwala na szybkie zorientowanie się, co uczniowie już wiedzą; jaka część klasy udziela prawidłowych odpowiedzi.

Kluczowe punkty – lista

Uczniowie tworzą listę najważniejszych punktów omawianych podczas lekcji.

Losowanie/Patyczki

Nauczyciel dysponuje tyloma patyczkami (mogą być z kartonu lub patyczki laryngologiczne), ilu ma uczniów w klasie. Na każdym patyczku jest napisane imię, ewentualnie imię i nazwisko ucznia. Nauczyciel zadaje pytanie, daje czas na zastanowienie się lub rozmowę w parze, a potem losuje jednego/kilku uczniów i prosi o odpowiedź. Metoda służy sprawdzeniu, czy uczennice i uczniowie potrafią udzielić odpowiedzi na pytanie dotyczące zagadnień lekcyjnych. Jednocześnie pozwala na aktywizowanie wszystkich uczniów. Można ją wykorzystywać do podziału klasy na grupy lub dobierania w pary. Losowania mogą dokonywać wskazani przez nauczyciela lub chętni uczeń/uczennica.

Mapa myśli

Uczniowie tworzą mapę myśli, która pokazuje główne pojęcia i ich powiązania, podsumowując w ten sposób omawiany materiał.

Parafraza

Uczniowie przekształcają najważniejsze informacje lekcji własnymi słowami.

Quiz, krzyżówka, rebus

Powinny się w nich znaleźć pytania odnoszące się do kryteriów sukcesu do lekcji, porządkujące wiedzę uczniów.

Wzajemne pytania

Uczniowie opracowują pytania dotyczące tematu i kryteriów sukcesu do lekcji. Odpowiadają sobie na nie wzajemnie w parach. Prawidłowość odpowiedzi można sprawdzić wspólnie na forum klasy, a najciekawsze zapisać w zeszycie.

Wyjściówka

Każdy uczeń otrzymuje kartkę z merytorycznym pytaniem/pytaniami dotyczącymi zagadnień ujętych w kryteriach oceniania do lekcji. Metodę stosujemy jako podsumowanie lekcji. Uczniowie wypełniają karteczki i oddają nauczycielowi, wychodząc z sali.

III. TECHNIKI URUCHAMIAJĄCE REFLEKSJĘ

3-2-1

Uczniowie zapisują trzy rzeczy, które zapamiętali, dwa pytania, które mają, oraz jedną rzecz, którą uważają za najbardziej interesującą.

5 x 5

Polega na wyborze przez ucznia pięciu interesujących zagadnień, które poznał podczas lekcji. Do każdego z nich uczeń dopisuje pięć skojarzeń i wyjaśnia swój wybór.

Co było najważniejsze na lekcji – rozmowa w parach

Nauczyciel aranżuje rozmowę w parach, zwracając uwagę na to, żeby uczniowie skupili się na celach i kryteriach sukcesu. Po rozmowie nauczyciel zbiera w rundce bez przymusu opinie uczniów.

Dziennik refleksyjny

Uczniowie piszą w dzienniku refleksyjnym, czego nowego się nauczyli i jak mogą zastosować te informacje w praktyce.

Identyfikacja przeszkód

Identyfikacja przeszkód jest wykorzystywana do badania przeciwstawnych sił, popychających w kierunku osiągnięcia założonego celu lub odpychających od niego. Nauczyciel może ją wykorzystać do szukania przyczyn nieosiągnięcia celów lekcji.

Narzędzie do identyfikacji przeszkód konstruuje się zwykle jako zestawienie przeciwstawnych sił. Uczniowie wypełniają poniższy formularz identyfikujący przeszkody, wskazując, co pomaga im w osiągnięciu celów, a co przeszkadza.

PRZYKŁAD:

Ułatwia osiągnięcie celu

- ➔
- ➔
- ➔

Przeszkadza w osiągnięciu celu

- ←
- ←
- ←

Jednozdaniove podsumowanie

Uczniowie formułują jedno zdanie, które najlepiej podsumowuje całą lekcję.

Karta exitowa (exit ticket)

Uczniowie na koniec lekcji zapisują najważniejsze informacje, które zapamiętali, oraz pytania, które mają na dany temat.

Odpowiedzi na pytania

Pod koniec lekcji uczniowie odpowiadają na jedno lub więcej pytań:

- ➡ ➡ Co robiliśmy podczas lekcji?
- ➡ ➡ Dlaczego to robiliśmy?
- ➡ ➡ Czego się nauczyłam/nauczyłem?
- ➡ ➡ Jak mogę to zastosować?
- ➡ ➡ Jakie mam pytania związane z tym tematem

Podsumowanie w trójkącie

Uczniowie rysują dwa trójkąty jeden w drugim, jak na przedstawionym przykładzie. W powstałych 4 polach wpisują swoją refleksję – zgodnie z pytaniami zawartymi na poniższej ilustracji. Zmiana perspektywy (układanie pytań dla kogoś innego) powoduje, że uczniowie łatwiej podejmują ten wysiłek. Pytania układane przez uczniów mogą być także wskazówką dla nauczyciela: na jakim poziomie poznawczym uczą się uczniowie (pytania o fakty czy wymagające myślenia), a także do czego warto wrócić lub co pogłębić.

Prezentacja

Uczniowie przygotowują krótką prezentację, w której przedstawiają najważniejsze wnioski z lekcji.

Pytania do tematu: czego chciałbym/chciałbym dowiedzieć się na dany temat

Odpowiedzi uczniów mogą pomóc w ustaleniu, który cel lub które kryterium sukcesu nie zostały jeszcze zrealizowane.

Pytanie podsumowujące

Uczniowie odpowiadają na pytania:

- ➡ ➡ O co można zapytać ucznia, który ma taką samą wiedzę jak ty?
- ➡ ➡ Na jakie pytanie mógłby nam odpowiedzieć?

Streszczenie

Uczniowie piszą krótkie streszczenie najważniejszych punktów lekcji.

Tablica twitterowa (obecnie: x-owa)

Uczniowie zapisują na kartce (używając maks. 140 znaków) podsumowanie pracy na lekcji. Wieszają kartki na tablicy – tak, jakby wrzucali posty na Twitterze (obecnie: platformę X). Każdy uczeń może się zapoznać z podsumowaniem innych. Kartki po lekcji można odkleić i umieścić w zeszyte.

W, C, N

Swoje refleksje uczniowie zapisują w trzech kategoriach:

W

CO WIEMY?

C

CO CHCIELIBYŚMY WIEDZIEĆ?

N

CZEGO SIĘ NAUCZYLIŚMY?

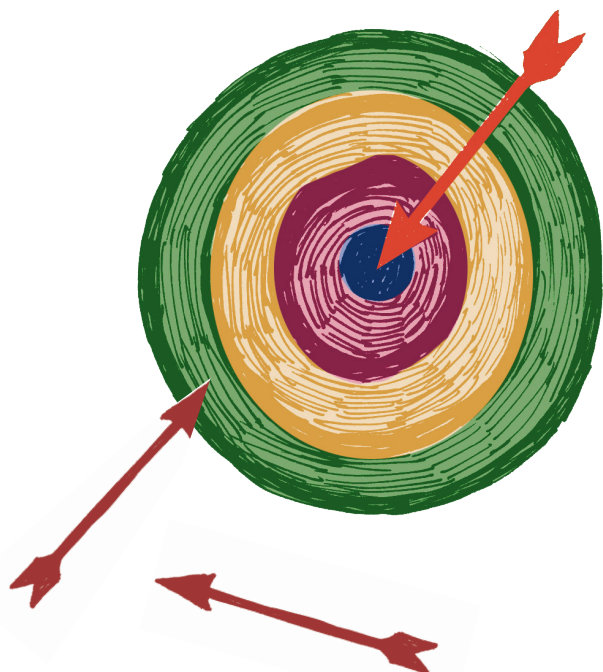
Zdania podsumowujące

Metoda zdań podsumowujących polega na poleceniu uczniom dokończenia zdania:

- ➔ ➔ Dziś nauczyłem/-łam się
- ➔ ➔ Zrozumiałem/-łam, że.....
- ➔ ➔ Przypomniałem/-łam sobie, że.....
- ➔ ➔ Zaskoczyło mnie, że.....
- ➔ ➔ Dziś osiągnąłem/-łam założony cel, gdyż.....
- ➔ ➔ Chciał(a)bym zapamiętać...
- ➔ ➔ Dziś nauczyłem/nauczyłam się, że...
- ➔ ➔ Wiedziałem/wiedziałam już wcześniej, że...
- ➔ ➔ Moje dzisiejsze odkrycie (Wow!)...
- ➔ ➔ **lub innego zdania, które właśnie wyda ci się odpowiednie.**

Uczniowie mogą to zrobić sami lub w parach. Można ich poprosić, aby po kolei przeczytali swoje zdanie lub oddali nauczycielowi kartki z tymi zdaniami.

Jeśli uczniowie są świadomi celu i kryteriów sukcesu, wiedzą, ile im jeszcze brakuje do ich osiągnięcia. Dzięki temu mogą racjonalnie zaplanować dalszą pracę. Nauczyciel natomiast otrzymuje informacje, które wykorzysta podczas przygotowywania kolejnych lekcji.

Przedstawione powyżej sposoby monitorowania i podsumowywania lekcji to przykłady, z których możesz czerpać. Oczywiście możesz też stosować inne metody i modyfikować metody opisane powyżej. Ważne, aby pod koniec lekcji uczniowie byli świadomi, co udało im się osiągnąć, a czego nie, i żebyś ty sam/sama wiedział/a, czy możesz przejść do następnego tematu, czy powinieneś/powinnaś jeszcze więcej czasu poświęcić na realizację tych celów.

* W tekście, aby uprościć informacje i zachować przejrzystość treści, stosujemy czasami formy męskie zamiast męskich i żeńskich, mając jednak na uwadze, że obejmują one wówczas przedstawicieli każdej płci.

